

ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ελληνο-Αμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Νηπιαγωγείο • Δημοτικό • Γυμνάσιο • Λύκειο

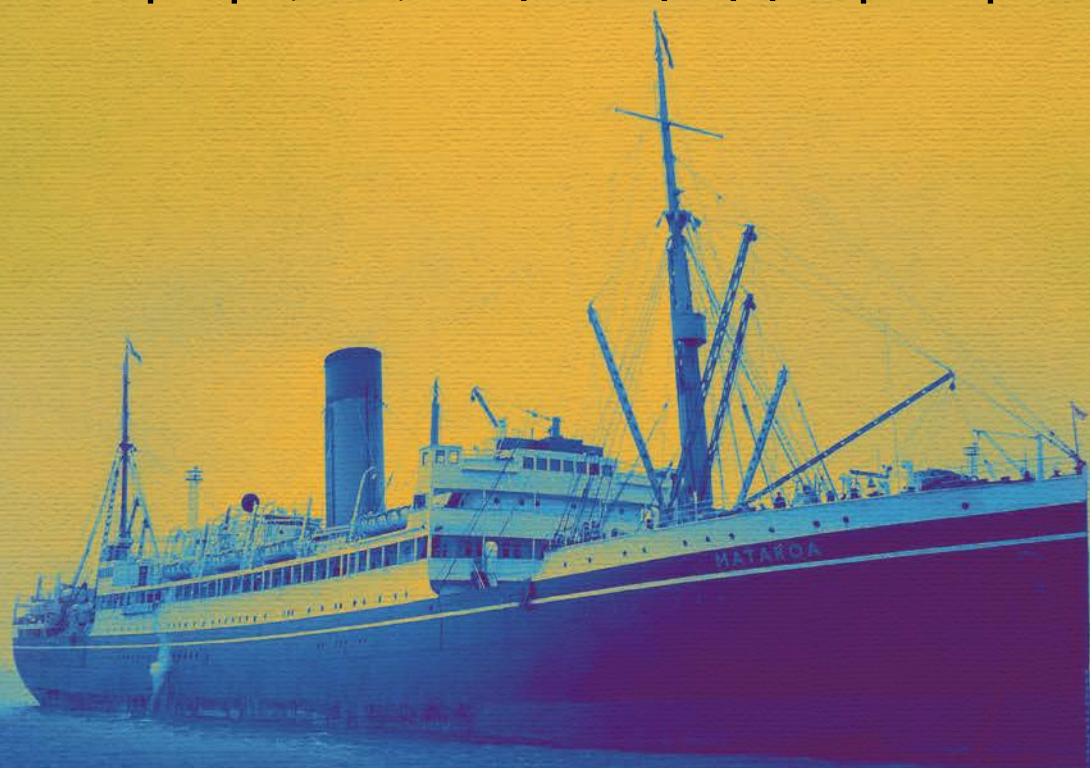
ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ • ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΨΥΧΙΚΟΥ • ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ Ι.Μ. ΚΑΡΡΑΣ

1925

ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ

ΜΑΤΑΡΟΑ

Η ονειρική έξοδος και η επιστροφή στην πατρίδα

Σάββατο, 1^η Απριλίου 2023, ώρα 19:00

ΘΕΑΤΡΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ

Οι Έλληνες της Διασποράς δεν είναι... λιγότερο Έλληνες

Η θλίψη που γεννά ο χωρισμός από την πατρίδα της γλώσσας, των προγόνων και των παραδόσεων τους μεταμορφώθηκε, για τους Έλληνες υποτρόφους που ταξίδεψαν με το «Ματαρόα» στη Γαλλία το 1945, σε υψηλή πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία, αλλά και δημιουργία ακατάλυτων δεσμών με τον «εθνικό κορμό» της Ελλάδας.

Σε εκείνην την κοινότητα της Διασποράς, στην οποία η ελληνική γλώσσα και η ελληνική ιστορία αποτέλεσαν βασικό στοιχείο ταυτότητας, εκεί που κυριαρχούσε η γνήσια πατριωτική αγάπη και παρέμενε άσβεστος ο πόθος της επιστροφής, εκεί που ενυπήρχε η νοσταλγία για την πατρική γη, εκεί, λοιπόν, οι άνθρωποι αυτοί ξεχώρισαν για την προσφορά τους και αναδείχθηκαν σε πνευματικές και καλλιτεχνικές προσωπικότητες που τιμούν την Ελλάδα. Η κοσμοπολίτικη, συνάμα όμως και ελληνική ταυτότητά τους, με σημείο αναφοράς τη δημιουργικότητα και τους «ανοιχτούς ορίζοντες», άφησε ανεξίτηλο το στίγμα της στον εικοστό αιώνα.

Σε εκείνους λοιπόν τους Έλληνες, όπως και σε όλους τους Έλληνες της Διασποράς, αφιερώνουμε την παράστασή μας, ως ελάχιστο φόρο τιμής, γιατί αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν μια διαρκή δεξαμενή πόρων, τους οποίους διοχετεύουν στη χώρα με ποικίλους τρόπους –διανοήση, τεχνογνωσία, φιλανθρωπία, επενδύσεις, πολιτική υποστήριξη σε εθνικά θέματα και γενικά ανθρώπινο δυναμικό, που διαπρέπει σε πλείστες εκφάνσεις του κοινωνικού βίου.

Ματαρόα: Το πλοίο-σύμβολο μιας γενιάς, που έφυγε από τον Πειραιά τον Δεκέμβρη του 1945: πίσω τους άφησαν μια χώρα ερειπωμένη, ζωές σακατεμένες, όνειρα τραυματισμένα. Μπροστά τους ανοιγόταν ένα μέλλον που προς στιγμήν είχε μονάχα ένα όνομα: ξενιτιά...

Όπως είπε και ο Ντικός Βυζάντιος: «Ναι, έχει δίκιο ο Καστοριάδης όταν λέει ότι το πλοίο πάνω στο οποίο βρεθήκαμε – κάπου διακόσιοι από μας – τον Δεκέμβριο του 1945 είναι ένα ιστορικό γεγονός της σύγχρονης Ελλάδας, γιατί τότε, όλοι μαζί, ενώσαμε την πνοή μας, τη φλόγα μας, τη μνήμη της πατρίδας μας με τη Γαλλία και γιατί ήμασταν παρόντες ως Έλληνες για να συντελέσουμε στην ίδρυση του μεταπολεμικού κόσμου, μέσα σε όλο τον αναβρασμό και την πολυπλοκότητα που τον χαρακτηρίζει».

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου, η Ελλάδα μπλεγμένη στη δίνη της βρετανικής επέμβασης, έβλεπε τα σύννεφα της εμφύλιας σύγκρουσης να πυκνώνουν. Μέσα

Ο Οκτάβ Μερλιέ με τη σύζυγό του Μέλπω Λογοθέτη.

σ' αυτές τις συνθήκες, ο Διευθυντής του Γαλλικού Ινστιτούτου Οκτάβ Μερλιέ (1897-1976) επιχείρησε να τονώσει την πνευματική παρουσία της Γαλλίας στη δοκιμαζόμενη Ελλάδα, συμβάλλοντας παράλληλα στη διάσωση

νέων επιστημόνων και καλλιτεχνών. Μεταξύ των άλλων πρωτοβουλιών που ανέλαβε ήταν και τα σχέδια που υπέβαλε στο γαλλικό Υπουργείο Εξωτερικών για αποστολή Ελλήνων σπουδαστών στο Παρίσι με υποτροφίες του γαλλικού κράτους. Μια πρωτοβουλία σωτήρια, όχι μόνο γιατί έσωσε κυριολεκτικά τη ζωή εκείνων που επελέγησαν, νέων που προέρχονταν από τον αριστερό και αντιστασιακό χώρο, αλλά και γιατί πολλοί απ' αυτούς επρόκειτο να πρωταγωνιστήσουν στον διεθνή στίβο του πολιτισμού και των επιστημών.

Ένα βράδυ στο κατόστρωμα

Όσα γνωρίζουμε σήμερα για το ταξίδι εκείνο βασίζονται σε ντοκουμέντα που συγκεντρώθηκαν στην πορεία των ετών από μελετητές, αλλά φυσικά και σε αφηγήσεις των πρωταγωνιστών του. Όσον αφορά τις λεπτομέρειες του ταξιδιού, πάντως, η πιο αξιόπιστη πηγή είναι η ολιγοσέλιδη επιστολή που έστειλε στον Μερλιέ ο αρχιτέκτονας και εκτελών χρέη αρχηγού της αποστολής των υποτρόφων, Πάνος Τζελέπης, λίγες μέρες μετά την άφιξη στο Παρίσι. Περιγράφει, λοιπόν, ο Τζελέπης¹ ότι οι υπότροφοι συγκεντρώθηκαν στον Πειραιά στις

1 Ο Τζελέπης φαίνεται ότι κρατούσε σημειώσεις, ώστε να μπορέσει να συντάξει αυτό το αναλυτικό-απολογιστικό σημείωμα, το οποίο ευτυχώς διασώθηκε και μπορεί κανείς να το διαβάσει στον συλλογικό τόμο «Ματαρόα, 1945. Από τον μύθο στην ιστορία» (εκδ. Αθήνη).

21 Δεκεμβρίου, ότι μετά κόπων και βασάνων βρήκαν τρόπο να προσεγγίσουν το πλοίο με βάρκες, να ξεπεράσουν τους ελέγχους, να μεταφέρουν τις αποσκευές τους, να βρουν πού θα κοιμηθούν. Μέχρι να γίνουν όλα αυτά, είχε βραδιάσει: «Η νύχτα υπό τον αττικό ουρανό ήταν εξαιρετικά όμορφη. Παραμείναμε στο κατάστρωμα μέχρι αργά το βράδυ, αστεειύμενοι και τραγουδώντας. Ο απόπλους έγινε το πρωί του Σαββάτου στις 22.12.1945, στις 7.30 αντί για τις 6 π.μ.». Δεν ήταν για όλους το ίδιο ανέμελο εκείνο το βράδυ.

Ο φόβος διαλύθηκε με την αναχώρηση του «Ματαρόα», το οποίο έφτασε στο μισοκατεστραμμένο από τους βομβαρδισμούς λιμάνι του Τάραντα στις 24 Δεκεμβρίου. Από το σημείο εκείνο ξεκίνησε το δεύτερο μέρος του ταξιδιού, το οποίο αποδείχτηκε πολύ πιο δύσκολο.

Στην Ευρώπη με τρένο

Στον σιδηροδρομικό σταθμό του Τάραντα τους περίμενε ένα τρένο με ξύλινα βαγόνια, που υπό φυσιολογικές συνθήκες μετέφερε άλογα, χωρίς παράθυρα και με μία μόνο τουαλέτα. Σε όλες τις μαρτυρίες οι συνθήκες περιγράφονται ως απάνθρωπες και μέχρι τη Ρώμη, όπου άλλαξαν τρένο, κάθισαν στριμωγμένοι ο ένας πάνω στον άλλο για 24(!) ώρες. Σε μια γωνιά, μια αχώριστη τετράδα συζητούσε για φιλοσοφία, για λογοτεχνία, για τέχνη: ο Κορνήλιος Καστοριάδης, ο Κώστας Αξελός, ο Κώστας Παπαϊωάννου και η Μίμικα Κρανάκη.

Τίποτα δεν ήταν εύκολο. Για να βρουν φαγητό στις διάφορες στάσεις, καθώς δεν είχαν συνάλλαγμα, αντάλλασαν τσιγάρα. Έκαναν Χριστούγεννα στο τρένο, έπειτα μια στάση

στην Μπολόνια και μετά στο Μιλάνο. Γενικότερα, πάντως, όπως σημειώνει στην πολύ ενδιαφέρουσα αποτίμηση αυτής της περιπέτειας ο καθηγητής Νικόλας Μανιτάκης, «για τους περισσότερους από τους Έλληνες επιβάτες, το ταξίδι του “Ματαρόα” σήμαινε την έξοδο από έναν πόλεμο χωρίς τέλος, την απομάκρυνση από τους κινδύνους και τις στερήσεις που τον συνόδευαν, την επανασύνδεση με την προπολεμική τακτική του “προσκυνημάτος” στην πνευματική, επιστημονική και καλλιτεχνική Μέκκα που συμβόλιζε το Παρίσι».²

Το μεταπολεμικό Παρίσι

Οι υπότροφοι βρήκαν κάποια δωμάτια στο ελληνικό περίπτερο της Πανεπιστημιούπολης. Παρά τις καλές συνθήκες φιλοξενίας και το έντονο ενδιαφέρον των Γάλλων, η ζωή δεν ήταν εύκολη. Η Νέλλη Ανδρικοπούλου γράφει χαρακτηριστικά στο βιβλίο της: «Το Παρίσι είχε απελευθερωθεί τον Αύγουστο του '44, αλλά απείχε ακόμα πολύ από το να βρει τους ρυθμούς του. Το '46 ζούσαμε με δελτίο τροφίμων.»

Εκτός από όσους αναφέρθηκαν ήδη, το ταξίδι αυτό έκανε επίσης η πεζογράφος Έλλη Αλεξίου και οι ποιητές Ανδρέας Καμπάς και Μάτση Χατζηλαζάρου, οι γλύπτες Μέμος Μακρής και Κώστας Κουλεντιανός, η ζωγράφος

Ελένη Σταθοπούλου, οι αρχιτέκτονες Γεώργιος Κανδύλης, Αριστομένης Προβελέγγιος, Τάκης Ζενέτος, Πάνος Τζελέπης και Νίκος Χατζημιάλης, ο φιλόλογος Εμμανουήλ Κριαράς, ο τεχνοκритικός Άγγελος Προκοπίου, ο ιστορικός Νίκος Σβορώνος και δεκάδες ακόμα άνθρωποι που διακρίθηκαν στις τέχνες και τις επιστήμες. Κάποιοι άλλοι, λιγότεροι, έφτασαν στο Παρίσι μερικούς μήνες αργότερα με ένα δεύτερο πλοίο, το σουηδικό «Gripsholm». Ο σκηνοθέτης Άδωνις Κύρου δεν βρισκόταν στο «Ματαρόα», όπως συχνά λέγεται, αλλά είχε φτάσει νωρίτερα στο Παρίσι και μάλιστα υποδέχτηκε την αποστολή στον σταθμό, ενώ ο μουσικός Ιάnnης Ξενάκης, ο οποίος επίσης συνδέεται με τους υποτρόφους, έφτασε τελικά στη γαλλική πρωτεύουσα το 1947.

Ορισμένοι επέστρεψαν στην Ελλάδα, αφού ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους, κάτι που θεωρητικά ήταν εξαρχής ο στόχος, κάποιοι άλλοι συνέχισαν τη διαδρομή τους σε άλλες χώρες και υπήρξαν και αρκετοί που έζησαν από επιλογή στο Παρίσι.

Εκτός από όσα πέτυχαν οι υπότροφοι του 1945 ο καθένας για τον εαυτό του, μέσα από το ταξίδι τους δημιούργησαν έναν μύθο, έναν μύθο που συντήρησε στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας του μεταπολεμικού κόσμου τη γοητεία του Παρισιού, την ταύτισή του με την ελπίδα και την ελευθερία, στοιχεία που ασφαλώς επιβεβαιώθηκαν και αργότερα, στα χρόνια της δικτατορίας και του Μάη του '68.

2 Νικόλας Μανιτάκης «Ματαρόα, 1945. Το ιστορικό πλαίσιο» στο βιβλίο «Ματαρόα, 1945. Από τον μύθο στην ιστορία» (εκδ. Ασίνη).

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Φαίδρα Βαλέττα, Ηλέκτρα Βωβού, Αντώνης Γαϊτάνης,
Ορφέας Ζαννής, Μαρίνα Κατσαμπά, Δημήτρης Κωνσταντινίδης,
Όλγα Λιβερίου, Αριστομένης-Παύλος Παντελόπουλος,
Θεοδώρα Παπαγεωργίου, Λαμπρινή Παπαχριστοδούλου,
Νίκη Πασσά, Λένα Παχγιώτη.

Το αφιέρωμα ξεκινά με την απαγγελία αποσπασμάτων από τα παρακάτω ποιήματα:

<i>Ο αποχαιρετισμός της Μάννας,</i>	του Ιωάννη Πολέμη
<i>Όχι άλλη ποίηση,</i>	της Κατερίνας Αγγελάκη Ρουκ
<i>Ρωμιοσύνη,</i>	του Γιάννη Ρίτσου
<i>Ο ήλιος ο ηλιάτορας,</i>	του Οδυσσέα Ελύτη
<i>Ημερολόγιο, Τα Ποιήματα, τ.2,</i>	του Νικηφόρου Βρεττάκου
<i>Εις Ελαίαν,</i>	του Ανδρέα Κάλβου
<i>Ο γυρισμός του ξενιτεμένου,</i>	του Γιώργου Σεφέρη
<i>Μαθαίνεις,</i>	του Χόρχε Λουίς Μπόρχες

Β' ΜΕΡΟΣ

(Κατά σειρά εμφανίσεως)

Λύσανδρος:	Ορφέας Ζαννής
Αγαθίας:	Όλγα Λιβερίου
Πύρρος:	Θεοδώρα Παπαγεωργίου
Κλείτος:	Λένα Παχινιώτη
Φιλάρετος:	Μαρίνα Κατσαμπά
Ελήνηρας:	Αριστομένης- Παύλος Παντελόπουλος
Οδυσσέας:	Φαίδρα Βαλέττα
Νεφέλη:	Λαμπρινή Παπαχριστοδούλου
Εύανδρος:	Νίκη Πασσά
Κλειώ:	Μαρίνα Κατσαμπά
Κορίτσι, Φωτογράφος, Σερβιτόρος:	Θεανώ Βλάχου
Κίρκη:	Ηλέκτρα Βωβού
Νικίας:	Δημήτρης Κωνσταντινίδης
Διπλωμάτης:	Αντώνης Γαϊτάνης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Ιδέα-Δραματουργική επεξεργασία:	Χρήστος Γαλίτης
Σκηνοθεσία:	Χρήστος Γαλίτης - Βασιλική Καρκαντζού
Σκηνογραφία / Κοστούμια:	Χρήστος Γαλίτης - Βασιλική Καρκαντζού
Μουσική επιμέλεια / Διδασκαλία:	Χρήστος Γαλίτης
Κονσόλα ήχου - τεχνική υποστήριξη:	Γιάννης Βερώνης
Σχεδιασμός αφίσας:	Μιχάλης Κύρκος
Φωτογραφίες/ Δημιουργικό:	Μιχάλης Κύρκος
Πρόγραμμα:	Βασιλική Καρκαντζού

Οι μαθητές/τριες τραγουδούν το *Ταξίδι* του Μάνου Χατζηδάκι, σε στίχους Νίκου Γκάτσου και το *Ανεμολόγιο* του Θάνου Μικρούτσικου, σε στίχους Κώστα Τριπολίτη.

Ευχαριστούμε θερμά

τον κ. Βαγγέλη Τζεργιά για τον σχεδιασμό των σκηνικών.
τον κ. Δημήτρη Λιβέριο για τη βοήθειά του στην κατασκευή των σκηνικών.
τον Διευθυντή Λυκείου του Κ.Ψ. κ. Παναγιώτη Γιαννουλάτο,
και τη Διευθύντρια του Γυμνασίου, κ. Νικολέτα Κανελλή
για τη βοήθειά τους στην πραγματοποίηση της παράστασής μας.

Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Οδυσσέα γύρισε σπίτι*

Ο συγγραφέας είχε αρχίσει να γράφει το έργο ήδη από το 1950. Το κείμενο εκδόθηκε στον Β' τόμο του *Θεάτρου* 1979. Το έργο δεν ανέβηκε αμέσως· ο Κουν το ανεβάζει το 1966, ενώ έχει παιχθεί στο εθνικό πρόγραμμα Ε.Ι.Ρ. στο ραδιόφωνο στις 12 Δεκεμβρίου 1962 και στις 23 Αυγούστου 1963. Επίσης ανεβαίνει το 1980 στο Εθνικό θέατρο σε σκηνοθεσία του Κώστα Μπάκα και παίζεται ξανά από το Θέατρο Τέχνης το 1990 στο Ωδείο του Ηρώδου Αττικού. Το θέμα του *Οδυσσέα* και της επιστροφής του στην πατρίδα έχει δραματοποιηθεί συχνά στην παγκόσμια λογοτεχνία, ενώ και στην Ελλάδα ήταν από τα αγαπητά θέματα του 20^{ου} αιώνα, κυρίως με το γνωστό ποίημα του Καβάφη και με το δράμα του Καζαντζάκη (1922). Το έργο έχει μεταφραστεί στα αγγλικά, τα γαλλικά και τα γερμανικά.

Στη νεοελληνική δραματουργία ο Οδυσσέας εμφανίζεται ήδη από τον 18^ο αιώνα, αρχικά υπό το πρίσμα του ηθικοδιδασκτικού σκοπού.¹ Στο θέμα της επιστροφής, που στο *Οδυσσέα γύρισε σπίτι* δεν ολοκληρώνεται, επανέρχεται και ο ίδιος ο Καμπανέλλης σ' ένα από τα τελευταία έργα του, στην *Τελευταία πράξη* (1997). Ωστόσο στον *Οδυσσέα* δεν τον ενδιαφέρει το θέμα της επιστροφής που οδηγεί σ' ένα νέο ξεκίνημα, αλλά ο μύθος του ήρωα που τον ακολουθεί, τον προσπερνάει, τον σκεπάζει και τον θάβει, ώσπου εκείνος να αντιδράσει και να τον καταστρέψει ο ίδιος με ανυπολόγιστες συνέπειες τόσο για το νησί της Κίρκης όσο και την ίδια την Ιθάκη. Με τον *Οδυσσέα* αρχίζει και η δημιουργική ενασχόληση και ο διακειμενικός διάλογος του Καμπανέλλη με έργα της αρχαι-

ότητας που και σ' αυτή την περίπτωση ξεκινάει από την αναζήτηση συγκρίσιμων καταστάσεων.

Μια καυστική σάτιρα της οδυσσεικής περιπλάνησης, με συμβολικές αναφορές σε καταστάσεις της σημερινής εποχής

Είκοσι χρόνια μετά τον Δεύτερο Τρωικό πόλεμο, ο Οδυσσέας ναυαγεί, μαζί με τους συντρόφους του, στο νησί της Κίρκης, όπου η φήμη για τις ηρωικές του πράξεις έχει προηγηθεί. Τα κατορθώματά του έπλασαν γύρω του έναν θρύλο, στον οποίο ο Οδυσσέας, μικρόσωμος και γερασμένος πια, δεν μπορεί να ανταποκριθεί. Έτσι αναγκάζεται να γίνει «έμπορος» του ίδιου του μύθου, ξεχνά τα αγνά ιδανικά και τα όνειρα με τα οποία ξεκίνησε κάποτε και μετατρέπεται σε έναν «επαγγελματία - ήρωα» για χάρη της πολιτικής αναγκαιότητας.

1 Βλ. ενδεικτικά Β. Πούγχερ, *Τοπία Ψυχής και Μύθοι Πολιτείας. Το θεατρικό Σύμπαν του Ιάκωβου Καμπανέλλη*, σ. 194: *Η επάνοδος του Οδυσσέως εις την Ιθάκην* του Δ. Ε. Λιβανού (1870), *Οι μνηστήρες της Πηνελόπης* του Παν. Ζάνου (1884), *η Μνηστηροφονία* του Κ. Ζάμπλα (1925) και κυρίως *Η σφαγή των μνηστήρων* του Θαν. Πετσάλη-Διομήδη (1955), όπου στο κέντρο βρίσκεται ο συζυγικός προβληματισμός. Με το θέμα ασχολείται επίσης η σατιρική τριλογία *Οδύσεια* Μαν. Σκουλούδη (1969), το επίσης σατιρικό *Ξενοδοχείον η Κίρκη* του Δημ. Χριστοδούλου (1966), *Το αγώνισμα του τόξου* του Δημ. Ζαδέ (1969), *Οι τριακόσιοι της Πηνελόπης* του Π. Χαραλαμπίδη (1970). Τη δύσκολη επιστροφή και τον θάνατο του Οδυσσέα πραγματεύονται τα έργα *Το μυστικό κρεβάτι* της Μαργαρίτας Λυμπεράκη, *Η Πηνελόπη και οι μνηστήρες* του Κώστα Σωκράτους (1984), και *Ο ύπνος των λωτοφάγων* του Χ. Σακελλαρίου (1990).

Η επιτυχία κατασκευάζει έναν θρύλο, που για να συντηρηθεί, χρειάζεται να θυσιασθεί το ίδιο το υποκείμενο, που προκάλεσε την ύπαρξή του. Το ίδιο το περιβάλλον του «ήρωα» δεν έχει τόση ανάγκη τον ίδιο τον φορέα της φήμης, όσο την διαφήμιση ενός «ονόματος» άδειου από τον άνθρωπο, που το έφερε. Ο καμπανελικός Οδυσσέας, ως διαφημιστής του ονόματός του, ομολογεί: «Ο κοσμάκης κάνει κι αυτός του κέφι του. Αν δεν του αρέσανε όλα αυτά, δεν θα τα πίστευε. Εσύ μπορείς να νομίζεις ότι εγώ εξαπατώ τους αφελείς. Στην πραγματικότητα δεν ξέρουμε ποιος εξαπατά τον άλλον».

Η απομυθοποίηση του Οδυσσέα

Από την πρώτη κιόλας σκηνική εικόνα αποτυπώνεται, στο πλαίσιο της περιγραφής του φανταστικού τόπου, όπου ναυάγησε το πλοίο, η εξέχουσα θέση που κατέχει στη λαϊκή συλλογική συνείδηση των κατοίκων ο ήρωας:

η αναγραφή του ονόματος του Οδυσσέα αποδίδει αυτήν ακριβώς τη σημασία του μυθικού προτύπου του ήρωα για τον διανοητικό κόσμο των μαζών, ενώ συγχρόνως υποδηλώνει μία ενδεχόμενη εμπορική εκμετάλλευση του ονόματός του.

Σε έναν πρώτο χρόνο η σκηνική δράση εντοπίζεται στην ομάδα που συγκροτεί το πλήρωμα του Οδυσσέα, που αποτελεί και την πρώτη πηγή πληροφοριών για την ηθική υπόσταση του ήρωα. Με εξαίρεση τον ναυτικό, «υπεύθυνο των λογιστικών», Λύσανδρο, η πλειονότητα των μελών του πληρώματος εκφράζει τη δυσαρέσκειά της για την αδικαιολόγητη αδυναμία επιστροφής στον τελικό προορισμό, την Ιθάκη, η οποία καταλογίζεται στον Οδυσσέα.

Οι σύντροφοι του Οδυσσέα προσπαθούν να πείσουν τον Λύσανδρο ότι η επιχειρηματολογία και τα μέσα πειθούς του μυθικού ήρωα στηρίζονται σε ανυπόστατα νοητικά του κατα-

σκευάσματα που αποβλέπουν στην παραπλάνηση και τη χειραγώγηση του συνομιλητή του, με σκοπό την επιβολή της ατομικής του βούλησης και εν προκειμένω της παραμονής τους στο νησί.

Οι σύντροφοι του Οδυσσέα επιχειρούν να υποβαθμίσουν την ηρωική διάσταση των επιτευγμάτων του κατά τη διάρκεια του πολέμου, ενώ τα ποιητικά χαρακτηριστικά, τα ηθικά κίνητρα, αλλά και η αποτελεσματικότητά του Οδυσσέα στο πεδίο της μάχης δεν είναι άξια της αγαλματινής μορφής που φιλοτεχνήθηκε με τα έξοδα των κατοίκων της Ιθάκης. Επιπλέον, η παρασημοφόρηση των στρατηγών μετά την επιτυχή έκβαση των επιχειρήσεων αποτελούσε μία από τις εκφάνσεις του παιχνιδιού της κολακείας που διεξαγόταν μεταξύ των επικεφαλής των στρατευμάτων, με στόχο εν μέρει την εδραίωση της στρατιωτικής τους εξουσίας.

Οι σύντροφοι αποδίδουν την άρνησή του να επιστρέψει στην Ιθάκη στην αλαζονεία που γεννήθηκε από τη φήμη του. Ο Λύσανδρος καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης προσπαθεί να καταρρίψει τα επιχειρήματά τους και εξακολουθεί να τοποθετεί τον Οδυσσέα στην ανώτερη βαθμίδα της ιεραρχικής κλίμακας της εκτίμησής του. Το πλήρωμα όμως είναι αποφασισμένο να προβεί στη δεκάτη έβδομη στη σειρά ανταρσία και προσπάθεια ανατροπής του «τυράννου» Οδυσσέα, ο οποίος μέχρι τη στιγμή που αποφασίζεται η συνωμοσία και επισφραγίζεται με όρκο δεν έχει εμφανιστεί.

Κατά την πρώτη παρουσίασή του, ο Οδυσσέας δίνει την εικόνα ενός ανθρώπου κουρασμένου. Η αλλαγή που έχει επιφέρει η αμείλικτη πάροδος του χρόνου στη μορφή του Οδυσσέα είναι έκδηλη και αποδεικνύεται και από την αδυναμία της Νεφέλης, μιας παλιάς του κατάρκτης, να τον αναγνωρίσει. Η φθορά

του χρόνου τού έχει δημιουργήσει εκτός από αλλοιώσεις στην όψη και προβλήματα υγείας, στοιχεία που δεν συνάδουν με την εικόνα μιας υγιούς ηρωικής μορφής.

Επιπλέον, η ανακούφιση που εξωτερικεύσε όταν πληροφορήθηκε ότι βρίσκεται στο νησί της Κίρκης και όχι στην Ιθάκη, όπως αρχικά νόμιζε, επιβεβαιώνει την εκτίμηση των συντρόφων του ότι

δεν επιθυμεί, ούτε και επιδιώκει να επιστρέψει στην Ιθάκη. Ωστόσο, όπως αποδεικνύεται στην πορεία του έργου το κίνητρό του είναι διαφορετικό, δεν έγκειται στην αλαζονεία του ήρωα, που γιγαντώθηκε με τις ηρωικές του πράξεις, αλλά στην ιερότητα που είχε προσλάβει για εκείνον το νησί και η πεποίθησή του ότι δεν ανταποκρινόταν στις προσδοκίες των υπηκόων του, καθώς ο ίδιος αλλοτριώθηκε, ανάλωθηκε σε πράξεις εξαπάτησης.

Τελικά, όλο αυτό το διάστημα που επιβράδυνε την επιστροφή του, φοβόταν να βρεθεί αντιμέτωπος με τη συνείδησή του και να ομολογήσει την πραγματικότητα που είχε επικαλύψει ο μύθος του.

Η σύνδεση ανάμεσα στον Οδυσσέα και τους Έλληνες του Ματαρόα βρίσκεται στη συναρπαστική ρήση του καμπανελλικού ήρωα: Ο Οδυσσέας δεν ήθελε να γυρίσει με έναν ψεύτικο μύθο στην πλάτη, αλλά ως πραγματικός Οδυσσέας, όπως ξεκίνησε με τα ιδανικά του και τον πατριωτισμό του. Ο Οδυσσέας έχει βρει πλέον τη δική του αλήθεια, που δεν είναι η Ιθάκη ή η Πηνελόπη, αλλά η βαθύτερη ταυτότητά του και η θέση του στον κόσμο που τον δόξασε. Αυτό το ίνδαλμα του νόστου ακολούθησαν και οι Έλληνες υπότροφοι που επέστρεψαν όσο για τους άλλους, αυτούς που μοίρασαν τη ζωή τους σε δύο πατρίδες, όρισαν οι ίδιοι τον μύθο τους χωρίς, ωστόσο, να σβήσουν ποτέ την πατρίδα από την ψυχή τους.

Σύντομα βιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα

Ο Ιάκωβος Καμπανέλλης γεννήθηκε στη Νάξο το 1922 και πέθανε στην Αθήνα το 2011. Στα δώδεκά του χρόνια μετακομίζει με την οικογένειά του στην Αθήνα. Σπουδάζει σε τεχνική σχολή και δουλεύει ταυτόχρονα. Στα είκοσι του συλλαμβάνεται από τους Γερμανούς και περνά τρία χρόνια στο στρατόπεδο συγκεντρώσεων στο Μαουτχάουζεν.

Με την επιστροφή του στην Ελλάδα θα μπει στην ελληνική θεατρική ζωή και θα την «αναγεννήσει». Τα επόμενα χρόνια το Θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κουν θα στεγάσει πολλά από τα έργα του και μέσα από αυτές τις συνεργασίες ο Καμπανέλλης θα γνωρίσει την αναγνώριση των κριτικών και την αγάπη του κοινού. Στο πρόσωπό του οι κριτικοί θα δουν τον «πατέρα του σύγχρονου ελληνικού θεάτρου», ενώ το κοινό θα αγαπήσει τους απaráμιλλα αληθοφανείς του διαλόγους και τους «ζωντανούς» του χαρακτήρες.

Η συγγραφική του παραγωγή εκτείνεται από τα 1950 μέχρι και τα πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα. Μέσα σε αυτά τα χρόνια γράφει πάνω από 30 θεατρικά έργα – τα περισσότερα από τα οποία ανεβαίνουν σχεδόν αμέσως στη σκηνή – πολλά δε μεταφράζονται και ανεβαίνουν και στο εξωτερικό. Τολμά να πειραματιστεί με διαφορετικά συγγραφικά ύφη και εκφραστικούς τρόπους. Από πολλούς αξεπέραστα θεωρούνται τα ρεαλιστικά του έργα με τα οποία έγινε ευρέως γνωστός. Ωστόσο, ο ίδιος μοιάζει να αντιμετωπίζει τη συγγραφή με το περιπετειώδες πνεύμα ενός Οδυσσέα που δεν επιθυμεί να παραμείνει στην ασφάλεια του τρόπου γραφής που τον ανέδειξε.

Από τα πιο γνωστά θεατρικά του έργα είναι

Η αυλή των θαυμάτων (1957), *Ηλικία της νύχτας*, *Παραμύθι χωρίς όνομα*, *Ο Γορίλας και η Ορτανσία* (1959), *Γειτονιά των αγγέλων* (1963), *Μαουντχάουζεν* (1965), *Ασπασία* (1971), *Το μεγάλο μας τσίρκο*, 1973, *Το κουκί και το ρεβύθι* (1974), *Εχθρός λαός*, *Πρόσωπα για Βιολί και Ορχήστρα* (1975), *Τα Τέσσερα πόδια του Τραπεζιού* (1978), *Ο μπαμπάς ο πόλεμος* (1980), *Αόρατος Θίασος* (1988), *Ο Δρόμος περνά από μέσα* (1990), *Ο Δείπνος* (1993), *Στη χώρα Ίψεν*, *Μια κωμωδία* (1996), *Τελευταία πράξη*, *Μια συνάντηση κάπου αλλού* (1997) κ.ά. Η γέννηση του ελληνικού κινηματογράφου συνδέθηκε με τις δικές του κινηματογραφικές επιτυχίες, όπως η *Στέλλα*, του Κακογιάννη, ο *Δράκος* του Κούνδουρου, η *Αρπαγή της Περσεφόνης* του Γρηγορίου κ.ά.

Η ποιότητα της θεατρικής του γραφής οδηγεί στη διαπίστωση ότι ο Καμπανέλλης ανήκει στις σπουδαιότερες μορφές του θεάτρου στον 20^ο αιώνα και ότι ο ρόλος του στον τομέα του πολιτισμού είναι ανεκτίμητος.

Βιβλιογραφία

- Νέλλη Ανδρικοπούλου, «Το ταξίδι του Μатарόα, 1945. Στον καθρέφτη της μνήμης» Εκδ. Εστία.
 «Η Έλλη Αλεξίου, η Μάτση Χατζηλαζάρου και η περιπέτεια του Μатарόα», στο *Μатарόα, 1945. Από τον μύθο στην ιστορία*. Εκδ. Ασίνη.
 Μιμίκια Κρανάκη, *Μатарόα σε δύο φωνές / Σελίδες ξενητιάς*. Εκδ. Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα 2007.
 Γιώργος Π. Πεφάνης, *Ιάκωβος Καμπανέλλης. Ανιχνεύσεις και Προσεγγίσεις στο θεατρικό του έργο*. Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2000.
 Βάλτερ Πούχνερ, *Τοπία Ψυχής και Μύθοι Πολιτείας. Το Θεατρικό Σύμπαν του Ιάκωβου Καμπανέλλη*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010.

